

In dit nummer

24

Herkolonisatie van afgebrande heide door
grondbroedende vogels

Ecologisch onderzoek van de bruine
kiekendief – Terugmeldingen en het
LifeWatch zenderproject

Broedvogelmonitoring in het
Linkerscheldeoevergebied: 2014

Voorbij de grens

Slaapplaatsen van wulpen in
Vlaanderen – Telresultaten
2014 en 2015

Nummer 24 van Vogelnieuws is het eerste nummer dat enkel nog via de digitale weg wordt verspreid. Een meerderheid onder jullie had graag de gedrukte versie blijven ontvangen, maar onder het motto 'radicaal digitaal' voert Vlaanderen een beleid om steeds minder papier te gaan verbruiken én uiteraard ook kosten uit te sparen. De redactie van Vogelnieuws betreurt de beslissing, maar uiteraard zetten we ons even hard in om de toekomstige nummers wat inhoud en vormgeving betreft, minstens even aantrekkelijk te maken als voorheen. We hebben immers uit de enquête ook onthouden dat jullie over het tijdschrift zelf erg tevreden zijn...een extra stimulans om ermee door te gaan!

Vogelnieuws blijft dus in dezelfde vorm bestaan en zal ook in de toekomst tweemaal per jaar verschijnen. Hierbij verandert niets aan de opzet. Als extraatje zijn we ongeveer gelijktijdig met het verschijnen van dit nummer ook gestart met een Vogelnieuws-Facebook pagina. Een dergelijk medium leent zich erg goed tot het delen van korte berichten, trendbesprekingen enz...waardoor we nog korter op de bal kunnen spelen. Sommige wetenschappelijke rapporten die op INBO verschijnen en die deels steunen op jullie telwerk, worden niet besproken in Vogelnieuws, maar zullen vanaf nu ook kort kunnen toegelicht worden op de Facebook-pagina. In dit nummer wordt die nieuwe pagina voorgesteld en jullie kunnen meteen even doorlinken en ze 'liken' om in de toekomst op de hoogte gehouden te worden.

Verder is er aandacht voor een aantal langlopende projecten zoals het onderzoek naar de bruine kiekendief waar met behulp van gesofisticeerde zenders steeds meer geheimen aan de soort worden ontfoetseld. Recente broedresultaten van één van de ornithologische topregio's in Vlaanderen, het Wase linkerscheldeoevergebied, worden eveneens gepresenteerd en je krijgt een samenvatting te lezen van alweer het derde jaar broedvogelmonitoring na de grote brand op de Kalmthoutse Heide. Ten slotte is er nog een bijdrage over slaapplaatstellingen van wulpen.

In een volgend nummer verschijnen dan naar goede gewoonte de trendberekeningen op basis van de ABV-telhoukens. De laatste telronde liep ondertussen alweer af en indien jullie die verzamelde data snel invoeren op <http://broedvogels.inbo.be> wordt dat geplande overzicht zo volledig mogelijk gemaakt.

Alvast veel dank voor jullie blijvende medewerking!

Editoriaal

Herkolonisatie van afgebrande heide door groundbroedende vogels

Sien Van Looveren, Glenn Vermeersch & Luc De Bruyn
[sien.vanlooveren@student.uantwerpen.be]

INBO doet sinds 2010 onderzoek naar de effecten van natuurbeheersmaatregelen op de broedvogelgemeenschappen van de Kalmthoutse Heide. De brand van 2011 gooide daarbij niet alleen letterlijk roet in het eten, maar bood eveneens kansen om het onderzoek uit te breiden naar de gevolgen van een dergelijke grootschalige verstoring. Sinds 2012 werd telkens een masterthesis Biologie (Universiteit Antwerpen) gewijd aan de gevolgen van die brand voor een aantal groundbroedende vogelsoorten typisch voor open heidelandschap. Hieronder volgt een samenvatting van de pas gepubliceerde masterthesis van Sien van Looveren, die in het derde jaar na de brand de verschillende soorten in kaart bracht. Ook in 2015 werd het onderzoek voortgezet, daarover later meer.

Gekraagde roodstaart - Glenn Vermeersch

Voorafgaand....de grote brand van 2011

Op 25 mei 2011 stond er een felle zuidenwind (5-6 Bft) boven de Kalmthoutse Heide. Bovendien was het al de hele lente erg droog....gevaarlijke omstandigheden dus voor het uitbreken van een brand. Waar al een tijdje werd voor gevreesd gebeurde dan ook: die dag ontstond een felle brand die twee dagen woedde en die maar liefst 448 hectare van het 1000 ha grote kerngebied trof. Deze brand was lokaal zeer intens waardoor zowel de hele heideplant, het fijn strooisel als de humuslaag met veel van de aanwezige

fauna verbrand werd. Na de brand koloniseerde pijpenstrootje al snel het afgebrande gebied en verdrong de karakteristieke heideplanten. Om de vergrassing tegen te gaan, werden er onder andere meer schapen ingezet in het beheer. Deze brand vormt een goede gelegenheid om te onderzoeken of er een effect is op de groundbroedende vogels en of dit effect gerelateerd is aan het toegepaste begrazingsbeheer. Aangezien de groundbroedende vogels sinds 1999 vijfjaarlijks geïnventariseerd worden, kan er verge-

Graspieper - Glenn Vermeersch

leken worden met het aantal broedparen voor de brand. In de jaren na de brand werden de effecten telkens door een thesisstudent onderzocht. In dit artikel leest u de resultaten van het broedvogelonderzoek in 2014, het derde jaar na de brand. Volgende grondbroedende vogelsoorten werden geïnventariseerd: blauwborst (*Luscinia svecica*), boomleeuwerik (*Lullula arborea*), boompieper (*Anthus trivialis*), fitis (*Phylloscopus trochilus*), gekraagde roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*), graspieper (*Anthus pratensis*), kneu (*Carduelis cannabina*), rietgors (*Emberiza schoeniclus*), roodborsttapuit (*Saxicola rubicola*), sprinkhaanzanger (*Locustella naevia*), veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) en wulp (*Numenius arquata*).

Heide is een halfnatuurlijke vegetatie die vooral voorkomt op vrij gedraineerde, nutriëntenarme, zure zand- of grindbodems in landen met een maritiem klimaat. Naast droge en natte heide komen er nog andere biotopen voor zoals stuifzanden en ven-

nen. Deze verschillende biotopen met hun eigen kenmerken en soortensamenstelling maken van heidegebieden een gevarieerd ecosysteem. Heide ontstond zo'n 4000 jaar geleden door ontbossing gevolgd door een intensief beheer om het onder andere te gebruiken voor graasgrond. Naast plaggen werd er gebrand, gemaaid en begraasd om de heide in een voor vee en schapen zo voedzaam mogelijke successiestadium te houden. Dit gebeurde vaak intensief, maar kleinschalig.

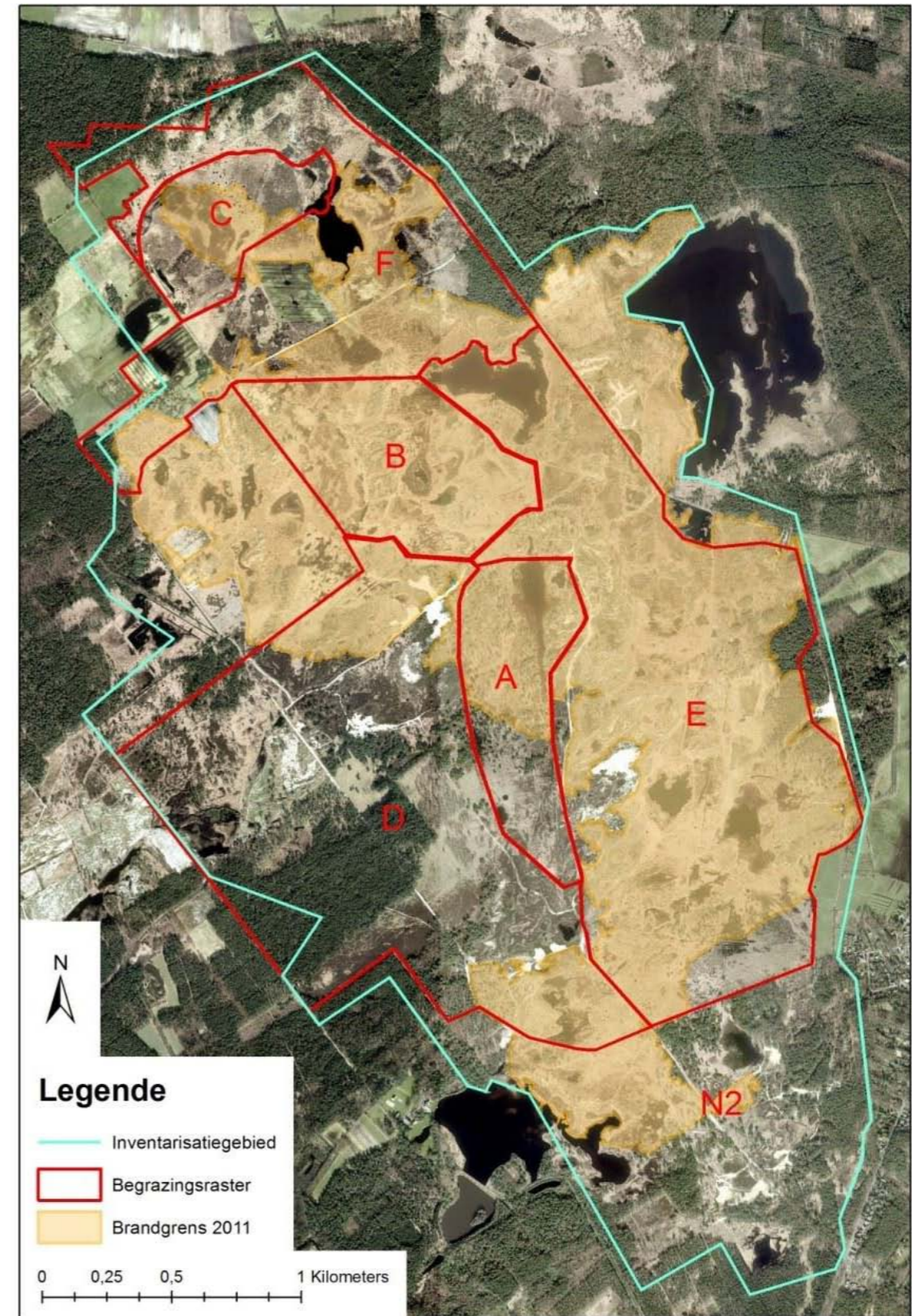
Hoe waardevol een heidegebied is, hangt ten eerste vooral af van de hoeveelheid grassen en bomen. Die bedraagt best minder dan 10% van een gebied. Ten tweede is de aanwezigheid van de verschillende leeftijds categorieën van heideplanten belangrijk. Hierdoor komt er variatie in de structuur van een gebied. Ten derde bepaalt het voorkomen van bepaalde soorten de waarde van een heidegebied. Veel heidegebieden zijn nu geïsoleerde eilandjes in intensief beheerde landschappen wat problemen met het be-

houden van de soortensamenstelling en een nutriëntenarme bodem in de hand werkt. De overgebleven gefragmenteerde delen zijn dan ook kwetsbaar voor onder andere isolatie, versnippering, verdroging, eutrofiëring, verzuring, vergrassing, verbossing én spontane heidebranden. Spontane heidebranden zijn een normale vorm van verstoring die de successie naar bos terugdraaien. Dat is op zich positief, maar doordat de huidige heidegebieden zo klein en geïsoleerd zijn, kunnen spontane heidebranden een probleem vormen. Vergrassing kan naast de oorzaak van een brand ook het gevolg zijn. Intense branden verhogen namelijk de groei en verspreiding van pijpenstrootje.

Vogels hebben het voordeel dat ze zich al vliegend kunnen redden uit een brand. Toch hebben branden een beduidende impact op veel broedvogels van de heide. De negatieve effecten van een brand zijn het grootst wanneer deze in het broedseizoen plaatsvindt, zoals ook het geval was bij de brand op de Kalmthoutse Heide in 2011. Er werden veel nesten met eieren en jongen verbrand. In dit onderzoek wordt het effect van een spontane heidebrand en begrazing op twaalf soorten grondbroedende vogels onderzocht. Welke soorten worden hierdoor positief beïnvloed, welke negatief of welke niet en is dit gerelateerd aan de begrazing? Er wordt verwacht dat de brand een negatieve invloed zal uitoefenen op soorten die meer afhankelijk zijn van voldoende oude vol-groeide heide terwijl de brand juist een positief effect kan hebben voor soorten afhankelijk van een meer open broedgebied.

Broedvogelkartering 2014

Om het aantal broedparen per soort te berekenen, werd de methode van de uitgebreide territoriumkartering toegepast. Hierbij gaat men ervan uit dat het aantal territoria een maat is voor het aantal broedparen. In het broedseizoen van 2014 werden er 25 rondes gewandeld in de brandzone en enkele aanliggende delen die niet getroffen werden. Op een luchtfoto van het gebied (figuur 1) werden zowel auditieve als visuele waarnemingen van de 12 soorten genoteerd. Het online programma Avimap berekende via autoclustering het aantal territoria. Via een GIS-analyse werd de overlap van elk territorium met de brandzone en het uitgevoerde begrazingsbeheer onderzocht.

Figuur 1: Studiegebied de Kalmthoutse Heide

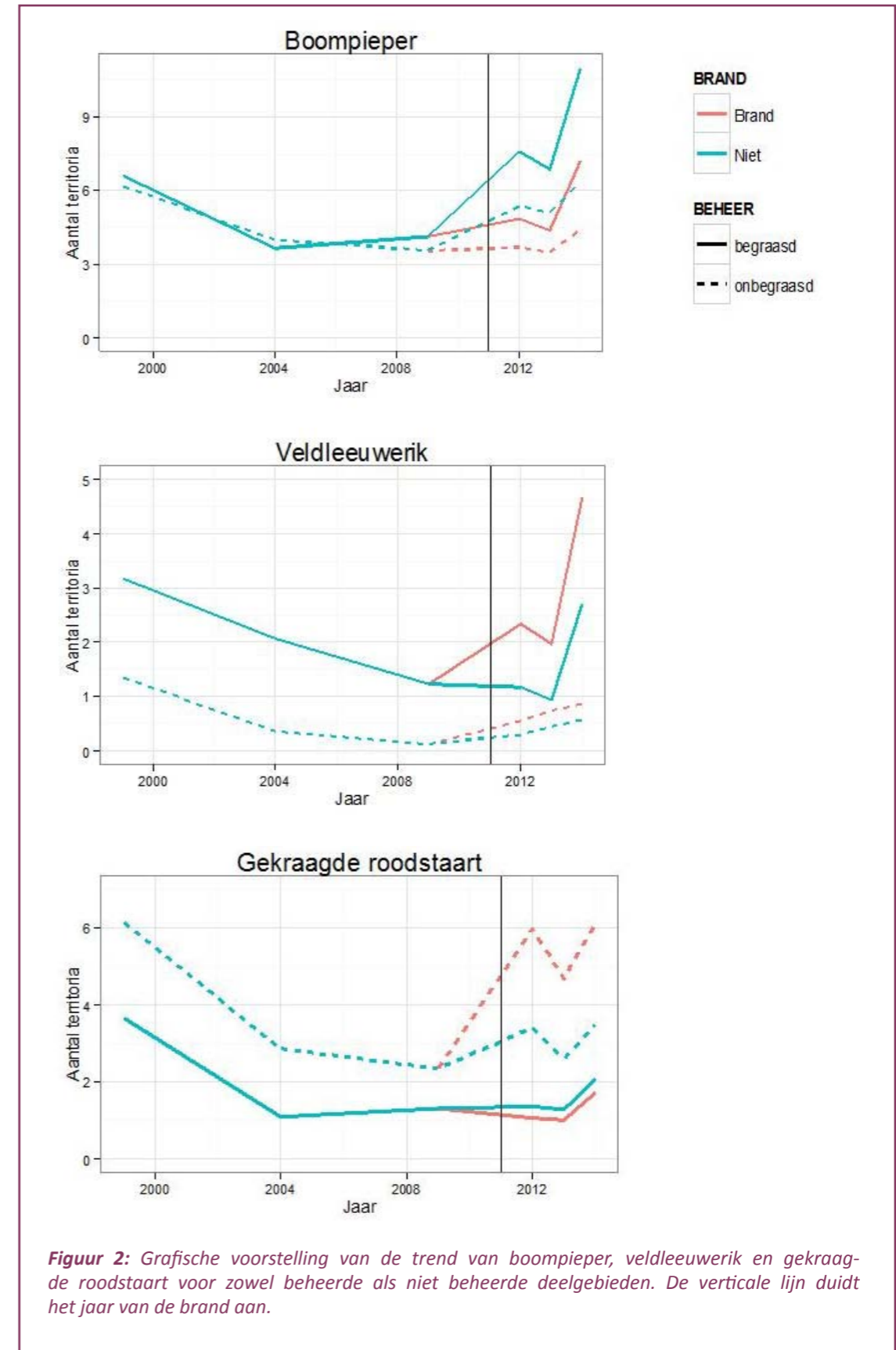
Resultaten

TRENDS PER SOORT

Er werd een *generalized linear mixed model* (GLMM) opgesteld om na te gaan welke variabelen een effect hebben op de trend van het aantal broedterritoria van iedere soort. De variabelen 'brand', 'beheer' en 'jaar' en de interacties 'beheer:brand' en 'jaar:beheer' werden getest.

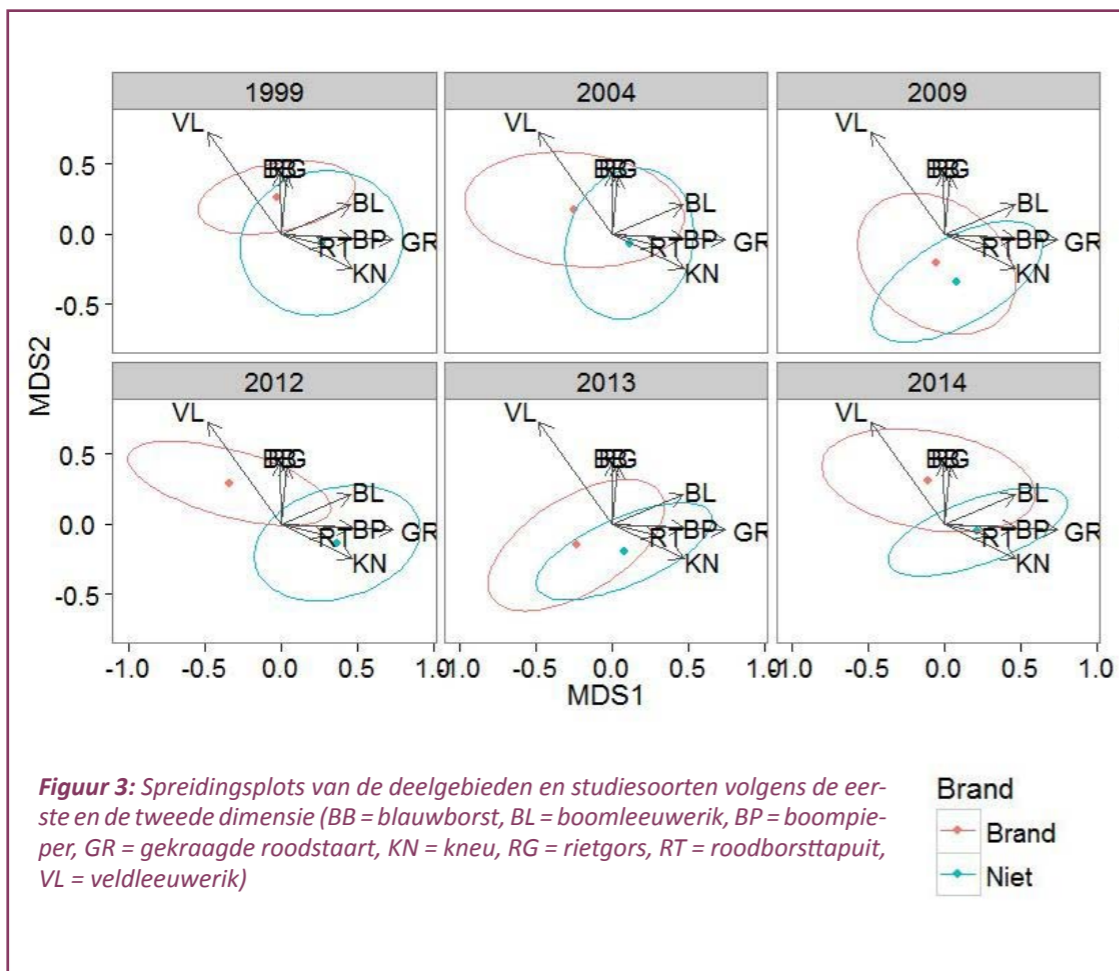
In figuur 2 wordt de evolutie van het aantal broedparen weergegeven over de jaren voor enkele soorten waarvoor significante effecten gevonden werden. 'Brand' blijkt slechts voor enkele soorten een significant effect te hebben op het aantal broedterritoria. Zo heeft boompieper significant minder territoria in de afgebrande gebieden. Deze soort prefereert een redelijk hoge vegetatie en vermijdt open, boom- en struikloze gebieden. Het open habitat dat gecreëerd werd door de brand is waarschijnlijk minder geschikt voor boompiepers. Voor gekraagde roodstaart en roodborsttapuit hangt het effect van de brand af van de interactie met beheer. Wanneer er niet begraasd wordt heeft brand een positieve invloed op het aantal broedparen van gekraagde roodstaart terwijl het een negatieve invloed heeft als er wel begraasd wordt. Op roodborsttapuit lijkt brand zowel in de begraasde als de onbegraasde gebieden een negatieve invloed te hebben. Ook voor deze soort is het habitat na de brand waarschijnlijk minder geschikt aangezien roodborsttapuit een soort is die voldoende struikgroei nodig heeft en al te open gebieden vermijdt.

Begrazing oefent een positief effect uit op het aantal territoria van veldleeuwerik. Dit wordt bevestigd in Stuijzand et al. (2004). Zij vermelden ook dat deze soort gevoelig is voor verstruiking en verbossing, wat voorkomen wordt door begrazing. De preferentie voor open grasrijke gebieden met een lage vegetatie verklaart eveneens het positieve effect van begrazing. Voor rietgors en roodborsttapuit fluctueert het effect van beheer met de jaren. Bij gekraagde roodstaart en roodborsttapuit is het effect afhankelijk van het feit of het gebied getroffen werd door de brand of niet. Hoewel gekraagde roodstaart van een gevarieerd habitat houdt met zowel bosrijke delen, gras als open plekken, ligt de densiteit in begraasde gebieden steeds lager. Misschien heeft deze soort niet graag de aanwezigheid van schapen om zich heen of is er toevallig meer geschikt habitat aanwezig in de onbegraasde delen.

TREND VAN DE BROEDVOGELGEMEENSCHAP

In figuur 3 worden de afgebrande en de niet-afgebrande deelgebieden weergegeven aan de hand van respectievelijk een rode en een blauwe ellips. De vorm en ligging hiervan worden bepaald aan de hand van de hoeveelheid territoria van elke soort die in elk deelgebied gelegen zijn. De pijlen stellen de geanalyseerde soorten voor en de ligging ervan duidt aan hoe elke soort de ellipsen van de deelgebieden uit elkaar haalt.

Figuur 3 toont dat er in de jaren voor de brand van 2011 een grote overlap is van de broedvogelgemeenschappen van de delen die wel en van deze die niet zullen afbranden. In 2012, het eerste jaar na de brand, liggen de afgebrande en de niet-afgebrande deelgebieden qua soortensamenstelling verder uit elkaar. In 2013 is er terug meer overlap terwijl deze in 2014 opnieuw vermindert. De afgebrande en niet-afgebrande deelgebieden liggen dus enkel in 2012, het eerste jaar na de brand, duidelijk verder uit elkaar. In de andere jaren is er een veel grotere overlap tussen de deelgebieden, wat logisch

is voor de jaren voor het plaatsvinden van de brand. Voor de jaren na de brand wilt dit zeggen dat de effecten van de brand op de broedvogelgemeenschap niet meer te merken zijn, waarschijnlijk omdat de vegetatie zich aan het herstellen is.

Meer lezen?

Boele, A., van Bruggen, J., Hustings, F., Koffijberg, K., Vergeer, J.-W., & Plate, C. (2014). Broedvogels in Nederland 2012. Sovon-rapport 2014/13. Nijmegen.

Brys, R., Jacquemyn, H., & De Blust, G. (2005). Fire increases aboveground biomass, seed production and recruitment success of *Molinia caerulea* in dry heathland. *Acta Oecologica*, 28(3), 299–305.

Cramp, S. (1988). *The Birds of the Western Palearctic - Volume V*. Oxford: Oxford University Press.

De Blust, G., & Sloomackers, M. (1997). *De Kalmthoutse Heide*. Leuven: Uitgeverij Davidsfonds.

Delalieux, S., Somers, B., Haest, B., Spanhove, T., Vanden Borre, J., & Mùcher, C. A. (2012). Heathland conservation status mapping through integration of hyperspectral mixture analysis and decision tree classifiers. *Remote Sensing of Environment*, 126, 222–231.

Hustings, F. (2014). Inventarisatierichtlijnen per soort SOVON Broedonderzoek.

Kumstátová, T., Brinke, T., Tomková, S., Fuchs, R., & Petrussek, A. (2004). Habitat preferences of tree pipit (*Anthus trivialis*) and meadow pipit (*A. pratensis*) at sympatric and allopatric localities. *Journal of Ornithology*, 145(4), 334–342.

Schepers, L., Haest, B., Veraverbeke, S., Spanhove, T., Vanden Borre, J., & Goossens, R. (2014). Burned Area Detection and Burn Severity Assessment of a Heathland Fire in Belgium Using Airborne Imaging Spectroscopy (APEX). *Remote Sensing*, 6(3), 1803–1826.

Stuijzand, S., van Turnhout, C., & Esselink, H. (2004). Gevolgen van verzuring, vermestingen verdroging en invloed van herstelbeheer op heidefauna - Basisdocument. Ede.

Underhill-Day, J. C. (2005). A literature review of urban effects on lowland heaths and their wildlife. *English Nature*, (623).

Vandamme, I., Lambeets, K., de Blust, G., Vermeersch, G., Asselbergs, P., Van Eeckhoutte, B., & Wyckmans, M. (2011). Zwarte dagen voor het Grenspark – de vuurzee in ons Grenspark. *Wissels*. Kalmthout.

Van Turnhout, C., Brouwer, E., Nijssen, M., Stuijzand, S., Siepel, H., Vogels, J., & Esselink, H. (2007). *Herstel en beheer van heideterreinen - Gevolgen van verzuring, vermesting en verdroging en de invloed van beheer op levensgemeenschappen van heide. Een samenvattend rapport voor beheerders*. Nijmegen.

Van Uytvanck, J., De Blust, G., Demolder, H., Packet, J., Leyssen, A., Denys, L., Van Looy, K., Vandevoorde, B., Thomaes, A., De Keersmaeker, L., Vandekerckhove, K., Audenaert, T., Josten, D., Roelandt, B., & Lommen, E. (2012). *Handboek voor beheerders Europese natuurdoelstellingen op het terrein. (J. Tack (INBO), Ed.) (2nd ed.)*. Leuven: Uitgeverij LannooCampus.

Webb, N. R. (1998). The traditional management of European heathlands. *Journal of Applied Ecology*, 35(6), 987–990.

Ecologisch onderzoek van de bruine kiekendief. Terugmeldingen en het LifeWatch zenderproject

Anny Anselin [anny.anselin@inbo.be]

Bruine kiekendief - Glenn Vermeersch

Enkele interessante resultaten van het kleurmerkenproject

In het vroege voorjaar gaven we voordrachten aan een aantal doelgroepen om de verschillende onderzoeksaspecten van het kiekendievenproject te belichten. Hierbij wezen we op de mogelijkheid om mee te werken aan de monitoring van de soort door het opsporen en melden van broedparen. We vestigden ook de aandacht op het kleurmerkenonderzoek. De bekendmaking via diverse kanalen en het blijvend stimuleren van medewerking heeft al tot mooie resultaten geleid. Sinds het begin van dit onderzoek ontvingen we via vrijwillige waarnemers en fotografen regelmatig meldingen van ge-

wingtagde bruine kiekendieven, als doortrekker of als broedvogel. Zeker deze laatste gegevens zijn uiterst waardevol. Ze leren ons hoe de dispersie van de jonge vogels verloopt en of ze trouw zijn aan hun habitat. Van een aantal individuen weten we nu al dat ze als adult niet broeden in dezelfde habitat (riet, graan, maaigras,..) waarin ze geboren zijn. Ook bij de volwassen vogels wordt in opeenvolgende jaren niet steeds in dezelfde habitat gebroed. We hebben echter nog onvoldoende gegevens van gewingtagde adulten die meerdere jaren na elkaar tot broeden kwamen. Dit voorjaar waren er opvallend

meer waarnemingen van broedparen waarvan een van de partners gekleurmerkt is. We willen daarom iedereen vragen om extra goed op te letten op broedende kiekendieven met kleurmerken, ons deze gegevens door te sturen en liefst ook erbij te noteren welk broedhabitat ze gebruiken. Natuurlijk zijn losse waarnemingen van getagde vogels ook altijd welkom!

Ondertussen hebben we een aantal gegevens uit de databank op een rijtje gezet. We keken wanneer, hoe frequent en hoeveel juveniele vogels er werden teruggemeld de jaren na hun geboorte, dus als “adulte” vogel. Waarnemingen van eerste kalenderjaar (1KJ)-vogels in de zomer en het najaar van hun geboortjaar worden hier dus niet meegenomen. Het eerste jaar dat we kleurmerkten was 2011. We konden dus ten vroegste het jaar erna, in 2012, de eerste terugmeldingen verwachten. In dat jaar werden er 4 tweede kalenderjaar vogels teruggezien. In 2013 werden er niet minder dan 13 tweede kalenderjaars (geboren in 2012) waargenomen, maar ook 10 derde kalendersjaars (dus geboren in het eerste tagjaar, 2011). In 2014 en 2015 zagen we steeds “oudere” vogels bijkomen, in deze lente hadden we 7 vogels die geboren waren in 2011, dus vijfde kalenderjaars (zie tabel 1). Vanaf 2013 krijgen we er dus elk jaar een “leeftijdsklasse” bij (zie figuur 1).

Het aantal individuen dat al meerdere jaren werd teruggemeld blijft voorlopig nog beperkt tot 11 vogels.

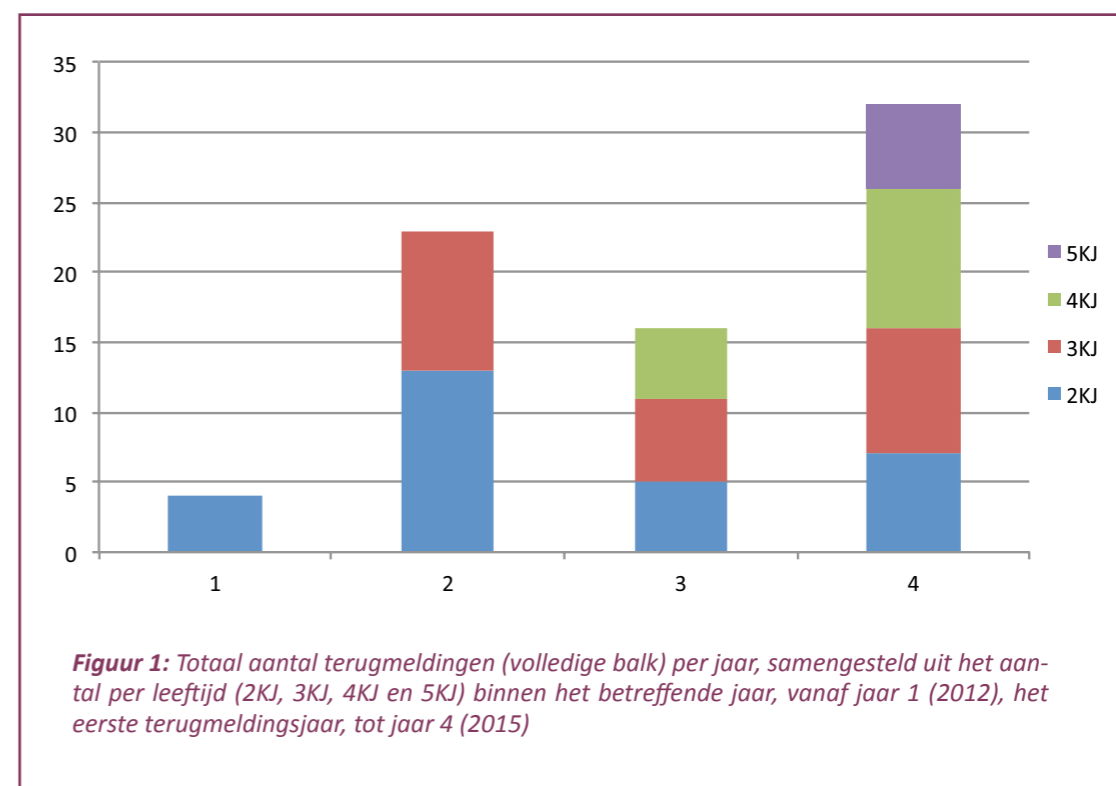
In het totaal werden er na 4 jaren (zomer 2015) al 56 verschillende “gedetermineerde” vogels teruggemeld, 30 mannetjes en 26 wijfjes. “Gedetermineerd” betekent dat de code volledig werd afgelezen en we dus precies weten wanneer en waar de vogels ge-

Tabel 1: Aantal teruggemelde vogels van een bepaalde leeftijd (2KJ tot 5 KJ) per jaar

leeftijd	2012	2013	2014	2015
2 KJ	4	13	5	7
3 KJ	0	10	6	9
4 KJ	0	0	5	10
5 KJ	0	0	0	6
totaal vogels per jaar	4	23	16	32

boren zijn. Daarnaast zijn er nog zeker een 20-tal waarnemingen van individuen waarvan de code maar gedeeltelijk is afgelezen, maar we door vergelijking met bestaande combinaties weten dat het andere vogels zijn dan die 56 gedetermineerde. Dit brengt het aantal als adult teruggemelde kiekendieven voorlopig op 76, wat 17,6 % is van de reeds 431 getagde vogels. We zijn benieuwd hoe dit in de toekomst zal evolueren, want dit is lange-termijnonderzoek. Deze winter hebben we nieuwe wingtags laten drukken en nu is er dus een voorraad voor meerdere jaren!

Sinds half juni zijn er ondertussen al tientallen nieuwe jongen gekleurmerkt (de lichte 2015), zoals steeds vooral in Zeeland door de Werkgroep Roofvogels Zeeland, aan de Westkust (met verschillende jongenrijke graanesten) door de Natuurwerkgroep De Kerkuil vzw, als in het Noord-Oostvlaams Krekengebied door het INBO. Aan de Oostkust en in het Waasland tagden we telkens een nest in samenwerking met plaatselijke ringers.

Het INBO Lifewatch zenderproject in het voorjaar van 2015

In het vroege voorjaar wachtten we vol spanning op de terugkomst van onze gezenderde vogels. Half april arriveerde het mannetje Jozef, gevangen in 2013, die ook al in 2014 terugkwam. Na het downloaden van de gegevens uit de logger konden we opnieuw

zijn trekroute en overwinteringsplaats bekijken. Die waren sterk gelijkend met het jaar ervoor (zie figuur 2), via Frankrijk dwars door Spanje met oversteek in de omgeving van Gibraltar, en overwintering op de grens van Mali en Senegal. Dit was niet echt een verrassing, want gegevens van William, een door de Werkgroep Grauwe Kiekendief geloggerde bruine kiekendief uit Groningen die al drie keer in Afrika overwinterde, tonen ook een duidelijke “honkvastheid” aan van trekroute en overwinteringsgebied. Ook trek- en overwinteringsgegevens van Zweedse bruine kiekendieven met satelietzenders toonden een duidelijke plaatstrouw aan. Het andere geloggerde mannetje, Peter, kwam niet meer opdagen, en Mia, het vrouwtje zagen we ook niet meer terug. Het blijft echter mogelijk dat we ze in de toekomst toch nog terugzien in het Krekengebied (bij voorkeur), of elders. Onlangs dook een geloggerde grauwe kiekendief uit Oost-Groningen na drie jaar zonder “teken van leven” te geven terug op in Noord Duitsland. De zender werkte nog perfect en de informatie in het geheugen kon succesvol gedownload worden.

Ondertussen zit Jozef met een nest en konden we van al bijna van drie maanden gegevens verzamelen over zijn landschapsgebruik. Op 26 mei slaagde onze veldmedewerker Kjell Janssens (binnen het INBO-LifeWatch project Bruine Kiekendief), erin om een

Figuur 2: Trekroute en overwintering van loggervogel Jozef in 2013-2014 (zwart) en 2014-2015 (rood)

De nieuwe geloggerde vogel, Raymond, bij het meten van de vleugel

vierde bruine kiekendief te vangen voor ons Meetjeslandse krekens-studiegebied, een heel mooi mannetje. Het werd geringd, gemeten en voorzien van een Uva-Bits GPS logger. De kiekendief kreeg de naam “Raymond”, naar Raymond Klaassen, een Nederlandse expert in vogel- vangstmethodieken en vogelmigratie. Samen met Ben Koks en Almut Schlaich van de Werkgroep Grauwe Kiekendief (Groningen, NL) hielp hij ons in 2013 met de eerste vangstpogingen en het loggeren van onze eerste kiekendief, een wijfje (Mia). De geloggerde Raymond had op het ogenblik van het vangen een nest in de Molenkreek, dat jammer genoeg ondertussen is mislukt. De vogel verblijft momenteel in de omgeving van IJzendijke, een drietal kilometer ten oosten van de oorspronkelijke broedplaats, en is daar actief binnen een zeer beperkte gebied. Eerst dachten we dat hij daar zou herbeginnen nestelen, maar we zien nooit een wijfje. De kans is dus klein dat er dit seizoen nog een nieuw broedsel komt. Vermits hij door zijn verplaatsing nu geen contact meer heeft met ons antennenetwerk, proberen we zijn gegevens nu ter plaatse te downloaden. Bij een paar graanstenen staan momenteel nog (vang) palen en we hopen deze zomer toch nog een tweede nieuw mannetje te kunnen vangen en loggeren.

Nestbescherming

In het vroege voorjaar stond, door de zachte winter, het maaigras al hoog. Opnieuw werden een aantal broedkoppels verleid om hierin een nest te beginnen. Geen goed idee, want na een tweetal weken zouden deze percelen al gemaaid worden. Een aantal vogels stopten echter na korte tijd hun nestbouwactiviteiten, maar enkele gingen wel tot broeden over. Dankzij de vlotte medewerking van de plaatselijke landbouwers en de financiële steun van het Regionaal Landschap Meetjesland konden we drie nesten beschermen. Dit gebeurde door het plaatsen van een afrastering met kippedraad 10x10 m rond het nest, die uitgespaard wordt tijdens het maaien. Alhoewel twee van de drie broedparen deze “verstoring” (maaien, gras keren, gras weghalen) in de eifase vlot ondergingen, bleken deze nesten na enkele weken uiteindelijk toch te mislukken. Maaigras biedt in het begin wel een goede bescherming (meer dan de kortere tarwe), maar eens het hoger groeit valt alles plat en wordt ongeschikt. In tarwe is nestbescherming duidelijk veel efficiënter. We hopen dan ook dat een aantal nesten met grotere jongen die momenteel in graan gelegen zijn tot een goed einde komen!

We wensen hierbij hartelijk alle medewerkers aan het project te danken voor hun gewaardeerde medewerking, individuele waarnemers al dan niet leden van plaatselijke Vogelwerkgroepen van Natuurpunt vzw, ringers, wingtaggers, landbouwers die ons toelating gaven om te kleurringen, om waarnemingen te doen vanop hun eigendom

Bruine kiekendief - Glenn Vermeersch

of bereid waren om er antennes op te hangen of nesten te beschermen, de Regionale Landschappen Meetjesland en IJzer en Polders en Eandis. Een bijzonder woord van dank aan de regionale coördinatoren van het bruine kiekendievenproject, Henk Castellijns en Kris Degraeve, collega's Filiep T'Jollyn en Kjell Janssens, Roger Janssens en de Vogelwerkgroep NO Vlaanderen. Jean-François Blanc (Centre d'Etudes Biologiques de Chizé, CEBC-CNRS) en Thierry Printemps (Société française d'ornithologie) hielpen mee bij de productie van de nieuwe voorraad kleurmerken.

Broedvogelmonitoring in het Linkerscheldeoevergebied: 2014

Geert Spanoghe [geert.spanoghe@inbo.be]

Het Linkerscheldeoevergebied verdient zijn plaats in de top van de Vlaamse vogelgebieden. Op een relatief kleine oppervlakte zitten hier heel wat spectaculaire vogelsoorten bijeen. Het gebied is nog steeds 'in beweging' en dit niet zo'n klein beetje. Ieder jaar is anders. Er verdwijnen dikwijls tijdelijke gebieden maar er komen ook nieuwe bij. En dat zal zo nog jaren doorgaan. Geleidelijk schuiven we op naar de natuurinvaling van het noordelijk gebied. Het zoetwaterplassengebied Prosperpolder Zuid zal nu snel aangelegd worden. Dit gaat wel samen met de gefaseerde inname van de Verrebroekse Plassen, één van de sterkhouders tot op vandaag. We vragen ons al jaren af

hoe de lepelaars zullen reageren. Allen naar de Markiezaat? Of zal één van onze nieuw aangelegde 'broedhopen' hen toch kunnen bekoren? En zal de voorziene uitbreiding van riet voor stabiele populaties van onze bruine reigers en andere zeldzame rietvogels zorgen? Rietveld Kallo en Haasop zijn volop in ontwikkeling als aanvulling op het Groot Rietveld. Dan heb je toch ook nog de Lisdodde en Steenlandpolder die wel enige rietbroeders aantrekken. Deze vragen behoeven een intensieve monitoring. Samen met Natuurpunt en vrijwilligers wordt daar voor gezorgd en dit al meer dan een decennium. Hieronder een kort verslag van het voorgaande jaar.

Tabel 1: Aantalsverloop van de Bijlage 1 soorten van de Vogelrichtlijn in het Linkerscheldeoevergebied.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Roerdomp	1	2	1	2	2	3	2	0	0	0	4	1
Woudaapje	0	0	0	0	0	3*	2	2	3	3	3	3
Lepelaar	1	5	11	14	19	19	18	20	32	19	20	15
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21	11-12	15	13	11	9	8	7	7
Slechtvalk	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Porseleinhoen	2	0	4	0	0	1	0	0	1	0	0	0
Kluut	70-100	163	190	148	132	237	158	145	207	208	181	151
Steltkluut	2	0	1	0	0	5	0	0	2	1	0	0
Strandplevier	1	3	18	15	10	7	4	4	6	9	2	1
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7	103	1103	315	614	276	19	820	1344
Visdief	104	67	200	287	248	220	180	300	173	103	40	48
Dwergstern	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Ijsvogel	2-3	2	3	2	3	7	1	1	0	1	0	0
Blauwborst	> 188	> 180	> 150	>171	> 170	>167	>237	225-250	> 235	197	180	198

De roerdomp liet al enkele jaren zijn oortjes hangen. Na een vrij strenge winter hadden we dan plots 4 zingende mannetjes in 2013. Daarvan riepen er drie op het Groot Rietveld die zelfs vergezeld werden van een vierde 'boomer' die eerst enige tijd op de Haasop werd gesignaleerd. Toen kwam die winter zonder enige vorst en ... hadden we er nog welgeteld één. Uiteraard in het Groot Rietveld. Wat stuurt deze kleine populatie? Toeval? We gokken er niet (meer) op. Woudaap laat een stabielere aanwezigheid zien sinds ze het Groot Rietveld ontdekten in 2008. In 2014 werd weer tot 3 territoria besloten waarvan het goed mogelijk was dat dit ook 3 gelukke broedparen betrof. Op basis van veel waarnemingen en veel foto's bleek ook dat er minstens 4 mannetjes aanwezig waren. Ondanks het prachtige voorjaar moesten de lepelaars zo nodig hun laagste aantal sinds 2007 behalen. Er kwam dus geen herhaling van 2011 waar een warme maart en april tot 32 broedparen leidde. In 2015 haalden we wel weer 21 broedparen, dat lijkt zo ongeveer het streefdoel voor deze kolonie. De bruine kiekendief is het zorgenkind van Linkeroever. We zitten al twee jaar op een all time low. Er komen wel wat jongen groot wat hoop geeft voor de toekomst. Naast kwalitatief foerageergebied lijkt ook de toename van veilige broedplaatsen meer dan ooit belangrijk. Dit zijn uitgestrekte rietlanden met ten minste plaatselijk riet in dieper water, minder bereikbaar voor predatoren. Van zowel broed- als foerageergebied wordt de komende jaren een significante toename voorzien. Benieuwd of dat de negatieve trend zal ombuigen.

De categorie Strand & plas broeders kent een wat dubbel verhaal. De meeuwen doen het fantastisch. Die hebben de eilanden meer dan ontdekt. In het Antwerps havengebied komen nu al twee jaar na een om en bij de 2000 paren zwartkopmeeuw tot broeden. Voor kokmeeuw gaat dit om 5 à 6000 broedparen. Deze aantallen gaan ook gepaard met degelijk broedsucces. Sommige kolonies zijn op korte termijn bedreigd. Het zal de komende jaren vooral opletten zijn om voldoende kwalitatieve broedeilanden aan te leggen voor deze en andere soorten. Want allemaal opeen, dat zal niet lukken. Met name de zwartkopmeeuwen lijken toch te zorgen voor heel wat ei- en kuikenverlies bij hun naburige soorten. Op de fabrieksterreinen aan de Ketenislaan broeden ook enkele paartjes stormmeeuw. Ergens te midden heel die ijzerwinkel daar. We zien ze enkel baltsen en daarna met hun donsjongen langs de scheldeoevers. De visdiefjes vergaat het nu al drie jaar behoorlijk op het schiereiland van de potpolder te Lillo waar telkens meer dan 100 nesten werden geteld. In 2013 en 2014 kwamen hier heel wat jongen groot. Op Linkeroever spreken we nog maar over enkele tientallen broedparen die een heel magere broedsucces laten optekenen. De voor hen voorziene vlotjes slaan hier niet aan, waar dit elders vrijwel altijd werkt. De steltlopers in deze categorie ver-

Met 21 territoria haalt de kleine plevier zijn laagste aantal sinds 10 jaar. De strandplevier liet in 2014 zijn laatste broedgeval optekenen. Bij de nieuwe ontwikkelingen in het noordelijk gebied wordt zorgvuldig rekening gehouden met de eisen die deze pioniers aan hun broedgebied stellen - Geert Spanoghe

gaat het minder goed. Naast de 151 broedparen van kluut op Linkeroever waren er nog 18 op Lillo zodat we voor het tweede jaar een daling kennen. Kleine plevier gaat net niet onder de 20 broedparen en strandplevier lijkt hier einde verhaal. Tekenden we in 2014 het laatste broedpaar op voor het Linkerscheldeoevergebied? We sluiten af met een positieve noot voor een soort die deze categorie van broedvogels stevast vergezelt: in 2014 tekenden we 1224 paartjes van oeverzwaluw op. Het was al van 2009 geleden dat we voor Linkeroever nog eens over de 1000 gingen.

Over weidevogels zal u in Vlaanderen en ook daarbuiten weinig goed nieuws vernemen. De aantallen op Linkeroever houden stand maar het nest- en broedsucces moeten duidelijk omhoog. En dit vooral in de weidevogelgebieden die duidelijk onderdoen voor enkele kleinere gebiedjes in de haven met concentraties van weidevogels. Leidde een winter zonder vorst tot hoge aantallen predatoren in deze gebieden? Of hebben die in en rond onze weidevogelgebieden al hun plafond bereikt. Zijn deze gebieden te

Scholeksters lijken in het Linkerscheldeoevergebied toch een goed boerende populatie opgebouwd te hebben. Naast dakbroeders en spoorwegbroeders treffen we jaarlijks nesten aan op parkings, tussen omheinde gas- of electriciteitsinstallaties en op de rotsblokken langs de Schelde - Geert Spanoghe

klein, missen ze de robuustheid van veel Nederlandse weidevogelgebieden? Of gaat het om een paar specialisten die het leren kennen hebben? Doelpolder Noord scoorde wat betreft nestsucces in 2014 wel beter dan Putten West waar nauwelijks nesten uitgebreed werd. In 2013 was dit omgekeerd. We lijken vandaag heel ver van een zichzelf in stand houdende populatie te zitten. Scholekster, die soms op de gekste plekken heeft leren broeden, is daar wellicht de uitzondering op.

Alles wat zwemt is iets moeilijker te inventariseren ten gevolge van soms zeer sterk wisselende aantallen doorheen het broedseizoen. Late overwintersaars, doortrekkers, niet broedende paartjes, ruiconcentraties, De 64 territoria van dodaars en 46 van geoorde fuut in 2014 zijn wel vrij nauwkeurig. Voor geoorde fuut doen we bijvoorbeeld een simultaantelling op de piek van het nestelen. Onze grootste soort is ook één van de opvallendste stijgers. De knobbelzwaan zit nu al op 17 broedparen, komende van 4 à 6 voor 2000. Ieder broedseizoen kwamen er enkele paartjes bij. Zowel berg-, krakals kuifeend gingen net over de 200 territoria. En al zien we lang niet zoveel wijfjes met tomen in het gebied, daar lijken toch heel wat succesvolle broedgevallen uit voort te komen. Op de eilanden van de weidevogelgebieden treedt kolonievorming op van de zwem- en duikeenden met tientallen nesten per eiland. Het verschil tussen de aantal-

len territoria van slobbeend (81) en tafeleend (68) en hun effectieve broedparen lijkt groter. Slobbeenden met jongen worden maar hier en daar opgetekend. Naast 6 territoria van de nog steeds zeldzame zomertaling, dienen nu ook 3 broedparen van de krooneend vermeld te worden. Een aanwinst of een nieuwe exoot? In Nederland lijken de meningen verdeeld.

De ijzige koude in april 2013 leek de aantallen van sommige rietvogels wel beïnvloed te hebben. In 2014 haalden blauwborst, baardman (van 22 naar 41) en rietzanger (van 72 naar 85) weer de aantallen van daarvoor. In 2010 noteerden we al eens 43 territoria van baardmannetje. Dat is een heel groot deel van de Vlaamse populatie maar toch maar een goede 20 procent van de directe omgeving. Op Saeftinghe spreekt men van een broedbestand van om en bij de 200 territoria in 2012. Kleine karekiet nam weer flink toe, bosrietzanger daalde iets maar de sprinkhaanzanger liet de grootste daling zien: van 14 naar 4 territoria en recupereerde niet in 2015. Rietgors, waarvan we na de nawinter van 2013 lagere aantallen verwachtten bleef toen en ook nu in aantal aanwezig, net over de 100 territoria.

Wie wat door de aantallen van de voorgaande jaren wil scrollen of op de hoogte wil blijven van de laatste nieuwtjes over vogelaantallen of één van de gebieden, brengt best een bezoekje aan: www.beheercommissienatuurlinkerscheldeoever.be. Deze website vervangt vanaf nu de jaarlijkse rapporten die in opdracht van de beheercommissie werden opgesteld.

Lepelaars - Koen Devos

Vorbij de grens

Er worden in Vlaanderen heel wat waarnemingen van vogels verzameld en vervolgens opgeslagen in databanken. Het grootste deel daarvan is afkomstig van vrijwilligers die meewerken aan inventarisatie- en telprojecten of hun losse waarnemingen doorgeven. Veel van de verzamelde gegevens worden verwerkt en gepubliceerd in rapporten, verslagen of andere publicaties die zorgen voor een feedback naar de medewerkers. Niet iedereen is er zich van bewust dat veel gegevens ook op een hoger niveau hun weg vinden en onmisbaar zijn voor analyses op Europese of internationale schaal. Vogels kennen immers geen landsgrenzen. Het is daarom onze bedoeling om in Vogelnieuws op regelmatige basis een overzichtje te geven van grensoverschrijdende projecten of publicaties waarin ook Vlaamse gegevens worden gebruikt.

Nonnetje - Glenn Vermeersch

Een nieuwe Europese Rode Lijst van de vogels

Dit voorjaar presenteerde *Birdlife International* de nieuwe [Europese Rode Lijst van de vogels](#). Het gaat om een studie die gebeurde in opdracht van de Europese Commissie. Bij de opmaak van een Rode Lijst wordt een inschatting gemaakt van de kans op uitsterven van soorten. Daarvoor wordt gebruikt gemaakt van de internationaal aanvaarde [IUCN-criteria](#), die onder meer gebaseerd zijn op populatiegroottes, verspreiding en trends van soorten. Voor de nieuwe Rode Lijst van de vogels werd in belangrijke

mate gebruikt gemaakt van de grote hoeveelheid gegevens die in 2013-2014 door de EU lidstaten werd bijeengebracht voor de rapportering in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (Artikel 12). Via die weg zijn dus ook de Vlaamse/Belgische gegevens verwerkt in de Europese Rode Lijst.

Op Europese schaal blijken 67 van de in totaal ruim 530 vogelsoorten in gevaar te zijn

(13%). Daarvan werden er 10 gecatalogeerd als 'Ernstig bedreigd', 18 als 'Bedreigd' en 39 als 'Kwetsbaar'. Daarnaast kwamen nog eens 26 soorten in de categorie 'Bijna in gevaar' terecht. Dat zeldzame soorten als dunbekwulp, steppekievit en dwerggans op de Rode Lijst staan, zal niemand verwonderen. Maar er prijken ook veel 'gewone' soorten op. Van de soorten die op regelmatige basis in Vlaanderen broeden en overwinteren blijken er een 10-tal op Europese schaal bedreigd te zijn. Twee soorten komen hier vooral als wintergast voor: kleine zwaan (bedreigd) en tafeleend (kwetsbaar). Opvallend zijn de vier soorten die behoren tot de groep van de weidevogels: grutto, wulp, kievit en scholekster (categorie kwetsbaar). In Vlaanderen hielden deze soorten vrij goed stand tot het begin van de 21ste eeuw maar sindsdien is er sprake van een significante afname. Desondanks broeden ze hier nog steeds in belangrijke aantallen waardoor Vlaanderen een grote verantwoordelijkheid heeft voor het behoud van deze soorten in Europa. De zomertortel doet het niet alleen in Vlaanderen maar ook in andere Europese regio's niet goed en werd opgenomen in de categorie 'Kwetsbaar'. Het zijn niet alleen de soorten van het agrarische landschap die het moeilijk hebben. Ook veel zeevogelsoorten vertonen een negatieve trend en worden als 'Bedreigd of 'Kwetsbaar' gecatalogeerd. Het gaat o.a. om noordse stormvogel, papegaaiduiker, eider, drieteenmeeuw, grote zee-eend en topper.

Er is ook een afzonderlijke analyse gebeurd op het niveau van alleen de 27 EU lidstaten. Op dat niveau bleken nog heel wat extra soorten op de Rode Lijst terecht te komen. Voorbeelden zijn steenloper en kemphaan (bedreigd) en zilvermeeuw, graspieper, zomertaling, smient, pijlstaart en matkop (kwetsbaar).

Rode Lijsten hebben een belangrijke signaalfunctie naar het beleid toe. Ze geven aan welke soorten problemen ondervinden om zich te handhaven en waar eventueel prioriteiten voor bijkomend onderzoek of aanvullende beschermingsmaatregelen kunnen gelegd worden. Voor het Europese natuurbeleid is deze nieuwe Rode Lijst dan ook een belangrijk instrument.

Ondertussen werken we op het INBO ook aan een nieuwe Vlaamse Rode Lijst van de vogels, waarbij voor het eerst de IUCN criteria zullen gebruikt worden. De vorige lijst dateert reeds van 2004. We hopen om de nieuwe lijst tegen begin volgend jaar te kunnen presenteren.

Boven: Kievit - Glenn Vermeersch

Onder: Steenloper - Glenn Vermeersch

Nonnetje - Glenn Vermeersch

Nonnetjes overwinteren noordelijker

De watervogeltellingen in Vlaanderen leveren al vele jaren een schat aan informatie over de aantallen en de trends van watervogels die bij ons overwinteren. Maar de verzamelde gegevens winnen nog aan waarde wanneer ze deel uitmaken van analyses op Europese schaal.

Zo'n analyse is recent gebeurd voor het nonnetje waarbij gegevens uit 16 landen (waaronder België) bijeen werden gebracht. Daaruit bleek dat de Europese winterpopulatie een duidelijk verschuiving onderging in noordoostelijke richting als gevolg van mildere wintercondities. In West- en Zuid-Europa die aan de rand van het Europese verspreidingsgebied liggen, is de voorbije decennia gemiddeld gezien een afname merkbaar. In Noord- en Noordoost-Europa namen ze in dezelfde periode sterk toe. Daar overwintert nu gemiddeld een derde van de populatie tegenover amper 6% 20 jaar geleden. Waar de soort is toegenomen, gebeurde dit veel sneller binnen de Speciale Beschermingszones van de Europese Vogelrichtlijn dan daarbuiten. Dit toont aan dat goed ontworpen en grensoverschrijdende netwerken van beschermde gebieden

– gericht op het behouden en ontwikkelen van een hoogwaardige habitatkwaliteit kunnen helpen om de effecten van klimaatsverandering te verzachten.

Hoewel de vogels op het eerste zicht vooral voordelen ondervinden van het inkorten van de trekroute, schuilen er ook gevaren in deze veranderende migratiepatronen. Zo heeft slechts een heel klein deel van de nieuwe noordelijke overwinteringsgebieden een beschermde status. Ze vallen in belangrijke mate buiten het bestaande netwerk van Speciale Beschermingszones. Die werden immers voor het grootste deel ruim 20 jaar geleden afgebakend. Er wordt verwacht dat er in de nabije toekomst bij steeds meer soorten wijzigingen in het verspreidingsareaal zullen optreden als gevolg van klimaatsverandering. Het is dus belangrijk dat er op regelmatige basis een update gebeurt van beschermde gebieden, ook binnen het Europese netwerk van Natura 2000-gebieden. Daarnaast dient ook het beheer van deze gebieden voldoende flexibel te zijn zodat rekening kan gehouden worden met nieuwe soorten die opduiken.

De noordoostelijke verschuiving van het winterareaal betekent overigens niet dat zuidelijk gelegen overwinteringsgebieden niet meer belangrijk zijn en niet meer gebaat zouden zijn met een beschermde status. Er kunnen immers nog steeds onvoorspelbare en strenge koudegolven optreden waarbij watervogels moeten kunnen terugvallen op de traditionele overwinteringsgebieden in het zuidwesten van Europa. Denk maar aan de strenge winter van 1996/97 toen ook in Vlaanderen vele honderden nonnetjes opdoken.

Het artikel, verschenen in Diversity and Distributions, is [hier](#) te bekijken.

Slaapplaatsen van wulpen in Vlaanderen - Telresultaten 2014 en 2015

Koen Devos [koen.devos@inbo.be]

Wulpen - Koen Devos

Slaaplaatstellingen vormen bij een aantal soorten een goede aanvulling op tellingen die tijdens de dag gebeuren. Doordat de vogels zich dan concentreren in een beperkt aantal gebieden zijn ze gemakkelijker te tellen dan overdag wanneer ze soms zeer verspreid voorkomen. Dit blijkt ook bij wulp het geval te zijn. In 2009 werd voor het eerst een simultaantelling van wulpenlaapplaatsen in Vlaanderen georganiseerd (Devos 2009). Sindsdien vond elk jaar een gelijkaardige telling plaats in de laatste week van januari. Het INBO staat in voor de algemene coördinatie en verwerking van de gege-

vens terwijl de regionale organisatie en de tellingen uitgevoerd worden door vrijwillige medewerkers. Het laatste verslag had betrekking op de telling van 2011.

In deze bijdrage bespreken we de resultaten van de tellingen in 2014 en 2015. Tellingen in 2012 en 2013 ondervonden heel wat hinder als gevolg van ongunstige weeromstandigheden en leverden in de meeste regio's onvolledige resultaten op.

De winter 2013/14 was erg zacht met hooguit enkele vorstdagen in Vlaanderen. Ook in 2014/15 waren de weersomstandigheden hoofdzakelijk zeer mild. De slaapplaatsstellingen vonden telkens plaats in de laatste week van januari. De telresultaten worden weergegeven in Tabel 1. Er werden een 30-tal gekende en potentiële slaapplaatsen bezocht. Daarvan waren er in 2014 en 2015 respectievelijk 23 en 20 in gebruik. In totaal leverde dat voor Vlaanderen resp. 10.356 en 8330 wulpen op. Hiermee bleef de soort onder het niveau van januari 2013 toen een vorstinflux tot een recordaantal van ruim 13.000 exemplaren leidde. De getelde aantallen liggen echter wel beduidend hoger dan in vorige zachte winters.

De Kustpolders herbergden tot ongeveer 70% van de Vlaamse populatie. Het zwaartepunt lag traditiegetrouw in de Oostkustpolders, met een regiototaal van resp. 4545 en 2611 exemplaren. Er is niet onmiddellijk een verklaring voor het opvallend lage aantal in 2015. Aan de Westkust (inclusief IJzervallei) waren de aantallen in beide jaren wél zeer vergelijkbaar (ruim 2500 ex.). In regio Middenkust zijn de aantallen op de slaapplaatsen iets bescheidener, mede omdat een deel van de wulpen daar gaat slapen in de aanpalende regio's.

De kans dat occasionele slaapplaatsen in de polders over het hoofd worden gezien, blijft wel reëel. Aan de Westkust werd ook meerdere keren vastgesteld dat in bepaalde gebieden soms nauwelijks slaaptrek optreedt. De vogels blijven er overnachten op de foerageerterreinen waar ze overdag verblijven, hooguit troepen ze wat meer samen in kleine groepjes. Dit gedrag bemoeilijkt uiteraard het uitvoeren van slaapplaatsstellingen.

Buiten de Kustpolders waren er net als vorige jaren slechts twee regio's waar aanzienlijke aantallen wulpen verbleven: de ruime omgeving van Gent en de Kanaalzone (in totaal 1500 tot ruim 1700 ex.) en Antwerpen-Linkeroever (1000 tot ruim 1500 ex.).

De gemiddelde slaapplaatsgrootte in 2014 en 2015 bedroeg resp. 442 en 417 exemplaren. Slaapplaatsen van meer dan 1000 wulpen bleven beperkt tot de Uitkerkse Polders en de IJzermunding te Nieuwpoort. Op nog eens 9 andere slaapplaatsen werd op minstens één van beide tellingen de kaap van 500 overschreden.

Tabel 1. Resultaten van slaapplaatsstellingen van wulpen in Vlaanderen eind januari 2014 en 2015, en een vergelijking met maxima uit voorgaande winters.

	25/01/2014	24/01/2015	Hoogste aantal 2009-2013
Westkust			
IJzermunding Nieuwpoort	230	1720	2550
De Zelte Nieuwpoort	0	0	206
IJzerbroeken Woumen-Merkem	8	127	504
IJzerbroeken Noordschote-Reninge	966	570	1245
Westbroek Reninge	90	0	0
Waleweiden Schore-Leke	935	0	?
Handzamevallei Vladslo	305	0	?
Omgeving Veurne	?	101	?
Middenkust			
Schuddebeurze Westende	0	0	70
't Pompje Oudenburg	92	287	411
Sluiskreek Oostende	157	152	82
Oostkust			
Bourgognemeersen Eernegem	620	672	1168
Uitkerkse Polder	1789	743	2150
Achterhaven Zeebrugge	150	309	1436
Voorhaven Zeebrugge	178	0	455
Zwin Knokke	159	251	844
Weiden Kleiputten Oostkerke	660	362	563
Weiden Damse vaart West	750	247	430
Rombautswerve Damme	62	0	0
Lage Moeren Meetkerke	177	27	173

Tabel 1 (vervolg)

	25/01/2014	24/01/2015	Hoogste aantal 2009-2013
Noord-Oost-Vlaanderen			
Krekengebied Assenede	0	0	0
Krekengebied Sint-Jan-in-Eremo	0	0	73
Gent en Kanaalzone			
Kluizendokken	970	965	891
Lochristi	?	150	?
Bourgoyen-Ossemersen Drongen	525	617	1100
Antwerpen-Linkeroever			
Drijdijk Verrebroek	648	448	780
Puttenplas + weiden	260	154	520
Broedvlakte van Zwijndrecht	205	190	50
Blokkersdijk	0	0	0
Scheldeoever Dredging	0	0	513
Doelpolder - Doelpolder Noord	0	238	22
Schor Ouden Doel	420	0	420
Totaal Vlaanderen	10356	8330	13137

In Tabel 2 wordt een vergelijking gemaakt tussen de aantallen die in de verschillende regio's werden geteld tijdens de midmaandelijke watervogeltelling (overdag) en de slaaplaatstelling in januari 2014. Beide tellingen vonden niet in hetzelfde weekend plaats en dat verklaart wellicht voor een deel waarom de aantallen soms vrij sterk verschillen. Waarschijnlijk worden overdag ook wel groepen over het hoofd gezien in moeilijk bereikbare of onoverzichtelijke landbouwgebieden. Vooral aan de Oostkust werden tijdens de slaaplaatstelling opvallend meer wulpen geteld dan tijdens de watervogeltelling.

Wulp - Glenn Vermeersch

Tabel 2. Vergelijking per regio van het aantal getelde Wulpen tijdens de watervogeltellingen van 18 en 19/01/2014 en de slaaplaatstelling op 25/01/2014.

	Tellingen overdag 18-19/01	Slaaplaatstelling 25/01
Westkust	2610	2534
Middenkust	790	249
Oostkust	2438	4545
Noord-Oost-Vlaanderen	0	0
Gent en Kanaalzone	1602	1495
Beneden-Zeescheldegebied	1832	1533

Deze recente slaappleatsgegevens bevestigen dat de wulp het als wintergast in Vlaanderen goed doet de voorbije jaren. Ook uit de midmaandelijke watervogeltellingen blijkt een duidelijk stijgende trend. Als broedvogel vergaat het de soort beduidend minder goed. Op veel plaatsen in de Kempen is het aantal broedende wulpen sterk afgenomen sinds de periode van de broedvogelatlas (2000-2002). Ook op Europese schaal gaat het de wulp niet voor de wind en werd de soort gecatalogeerd als 'Kwetsbaar' op de nieuwe Europese Rode Lijst (BIRDLIFE INTERNATIONAL 2015). Goede redenen dus om de populatieontwikkeling van wulp ook in de toekomst nauwgezet op te volgen.

Met veel dank aan allen die deze tellingen tot een goede eind hebben gebracht!

Wim Packet, Wim Debruyne, Hugo 'Sancho' Vanherck, Rik Clique, Wim Desmidt, Michael Parmentier, Eddy Duthoit, Philippe Deprez, Wim Declercq, Wim Boydens, Dirk Vanhoecke, Bruno Beyen, Serge Allein, Stéphane Venmans, Dirk Anseeuw, Koen Maertens, Marc De Ceuninck, Guido Rappé, Mieke Rodts, Patrick Janssens, Hendrik Borglevens, Wim Jans, Robrecht Pillen, Rudy Deplae, Emmanuel Crul, Geert Declercq, Jan Swimberghe, Johan Vanheulebrouck, Frank De Scheemaeker, Machteld Kaesemans, Patrick Janssens, Guido en Magda Burggraeve, Dirk Vercoutter, Piet Lozie, Josepha Fissers, Christa Maes, Greet De Jonghe, Guido Borghijs, Karien Tits, Jef Van de Wiele, Peter Willekens, Mark Staut, Marnix Lefranc, Kris Peeters, Remi Chevalier, Katrien Weyn, Lieven Nachtergale, Nancy Pauwels, Willy Verscheuren, Jean Maebe, Tim Audenaert, René Maes, Walter De Smet, Joris Everaert, Geert Spanoghe, Anny Anselin en nog diverse mensen die hoger vernoemde medewerkers vergezelden.

Referenties

Birdlife International (2015). European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

Devos K., 2009. Slaappleatsen van Wulpen in Vlaanderen. Resultaten eerste simultaantelling in januari 2009. Vogelnieuws 12: 29-31.

Watervogeltellingen 2015-2016

Elke winter trekken in Vlaanderen honderden veldornithologen er op uit om op zoveel mogelijk plaatsen groepen watervogels te tellen. Voor velen is dit inmiddels een jaarlijkse traditie geworden. Er worden zes maandelijke tellingen uitgevoerd in de periode oktober tot en met maart. Sinds enige tijd worden voor enkele soorten ook aanvullende slaaplaatstellingen georganiseerd. Met de verzamelde telgegevens wordt belangrijke informatie verkregen over de populatiegrootte, verspreiding en trends van een groot aantal watervogelsoorten die bij ons overwinteren of op doortrek zijn.

Inmiddels zijn de teldata voor de komende winter vastgelegd. Dit zijn ze:

Midmaandelijke watervogeltellingen:

17/18 oktober 2015
 14/15 november 2015
 12/13 december 2015
 16/17 januari 2016
 13/14 februari 2016
 12/13 maart 2016

Slaaplaatstellingen Aalscholver:

14 november 2015
 16 januari 2016

Slaaplaatstelling Wulp:

23 januari 2016

Slaaplaatstelling meeuwen:

30 januari 2016

De vaste medewerkers ontvangen ongetwijfeld nog meer informatie over het komende telseizoen via de regionale coördinatoren.

Voor algemene informatie over de watervogeltellingen: koen.devos@inbo.be

INBO Vogelnieuws nu ook op Facebook

Naar aanleiding van de overstap van een gedrukte naar een online versie van onze ornithologische Nieuwsbrief, besloten we meteen ook te starten met een Facebook-pagina die – tussen het verschijnen van de 6-maandelijksse nieuwsbrieven door – allerlei recente info zal bieden over een brede waaier aan ornithologische projecten op het INBO, al dan niet in samenwerking met externe partners zoals Natuurpunt, Agentschap voor Natuur en Bos enz...

In de nieuwsbrief is niet voldoende ruimte om in detail in te gaan op trends, verspreidingspatronen e.d. van al onze broedvogels en overwinterende watervogels. Bovendien ondersteunt INBO ook allerlei masterthesissen en lopen er geregeld korte projecten die eveneens interessant kunnen zijn voor de medewerkers aan de grote telprojecten. Ook de impact van al het telwerk en de vertaling ervan naar beleidsondersteunende rapporten komt nu nog te weinig aan bod in Vogelnieuws. Facebook biedt hier een mooie uitkomst: door middel van korte berichten zullen jullie nog heel wat beter geïnformeerd worden over dergelijke zaken.

Neem alvast een kijkje op www.facebook.com/Vogelnieuws en vergeet de pagina niet even te liken zodat je steeds de meest recente info krijgt doorgespeeld.

Glenn Vermeersch, Anny Anselin, Koen Devos

Vogelnieuws is de ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Het INBO is een wetenschappelijk instelling van de Vlaamse Gemeenschap, opgestart op 01/04/06 als fusie van het Instituut voor Natuurbehoud (IN) en het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer (IBW).

Vogelnieuws wil alle vrijwillige medewerkers en geïnteresseerden regelmatig informeren over lopende ornithologische projecten op het INBO.

Verantwoordelijk uitgever:

Dr. Jurgen Tack, administrateur-generaal
Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Redactie:

Glenn Vermeersch, Koen Devos & Anny Anselin

Werkten mee aan dit nummer:

Anny Anselin, Koen Devos, Glenn Vermeersch, Luc De Bruyn, Sien Van Looveren,
Geert Spanoghe

Vormgeving:

Nicole De Groof

Algemene informatie

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
tel 02/525.02.00
fax 02/525.03.00

info@inbo.be
www.inbo.be

